

Józef Majewski
Uniwersytet Gdański

Ewangelia w Sieci. Słowo o katolickim autorytecie nauczania w Wikipedii

The Gospel on the Web:
about the Catholic Teaching
Authority in Wikipedia

ABSTRAKT

Wikipedia cieszy się ogromną popularnością i wielkim autorytetem wśród użytkowników Internetu. Polską wersję Wikipedii w 2016 roku każdego dnia odwiedziło średnio 1,1 mln internautów. Ludzie szukają w niej różnych informacji, w tym wiadomości o doktrynie Kościoła. Autor artykułu stawia tezę, że Wikipedia należy do kultury popularnej i ma charakter autentycznej, choć wyjątkowej wirtualnej zabawy. Autor pyta o stosunek Kościoła do Wikipedii. Szuka też odpowiedzi na pytanie, czy katolickie autorytety nauczania (biskupi, którzy tworzą *Magisterium Ecclesiae*, a następnie – na mocy święceń lub misji kanonicznej – księża, diakoni, teologowie czy katecheci) winni stawać się wikipedydami i redagować hasła w Wikipedii.

ABSTRACT

Wikipedia enjoys huge popularity and internet users consider it a great authority. In 2016, its Polish version was visited daily by the average of 1.1 million viewers. People read it looking for information on a variety of subjects, including the doctrine of the Church. The author of the

II. The Authority of the Church
in Poland

SŁOWA KLUCZOWE

Kościół, katolicki autorytet nauczania, Wikipedia, autorytet Wikipedii, filary Wikipedii, doktryna katolicka, wikipedyści, kultura popularna, zabawa

KEY WORDS

the Church, the Catholic teaching authority, Wikipedia, authority of Wikipedia, pillars of Wikipedia, the Catholic doctrine, Wikipedians, popular culture, entertainment

SPI Vol. 20
2017/5/numer specjalny
ISSN 2450-5358
e-ISSN 2450-5366
DOI: 10.12775/SPI.2017.5.007

II. Autorytet Kościoła
w Polsce

article proposes a thesis that Wikipedia belongs to popular culture and represents authentic, although exceptional virtual entertainment. The author asks about the attitude of the Church to Wikipedia. He also looks for an answer to the question of whether or not Catholic teaching authorities (the bishops forming the *Magisterium Ecclesiae*, and, subsequently – under the authority of their Holy Orders or canonical mission – priests, deacons, theologians, and catechists) should become Wikipedians and edit articles in Wikipedia.

Dedykuję prof. dr hab. Jolancie Maćkiewicz

Wprowadzenie

Józef Koziół, główny bohater filmu „Pogoda na jutro” Jerzego Stuhra¹, mąż i ojciec trojga małych dzieci, w czasach podziemnej Solidarności w tajemniczych okolicznościach – i bez wiedzy rodziny – zaszył się w klasztorze. W ciągu siedemnastu lat, jakie tam spędził, wiedząc życie zakonnika, Polska zdążyła – za sprawą wydarzeń roku 1989 – kompletnie się zmienić... Można przypuszczać, że w oczach jego żony i dzieci, którzy o nowym wcieleniu męża i ojca nie mieli zielonego pojęcia, on zaginął, umarł, przestał istnieć... W końcu jednak przypadek sprawił, iż Koziół, skompromitowany wobec władz duchownych, musiał opuścić klasztor i wrócić do całkowicie zmienionego i nieznanego mu świata. Usiłował też wrócić na łono rodziny, równie zmienionej i mu nieznannej.

Powrót naszego bohatera szedł jak po grudach, wszak po kilkunastu latach niewytłumaczalnej nieobecności w domu jego autorytet jako męża i ojca leżał w gruzach. Pragnie więc go odbudować. Pewnego razu niezdarnie starał się nawiązać rozmowę z nastoletnią córką Kingą, ta jednak nie miała na to ochoty: „A o czym? Dla mnie jesteś obcy facet”. Koziół nie dawał za wygraną: „No, ale może byśmy sobie jeszcze dali szansę”. Na co dziewczyna: „A po co? Co ty mi możesz dać? O czym ty mi na przykład możesz powiedzieć, czego ja bym w Internecie nie znalazła?”

Trudno nie zgodzić się z diagnozą Jerzego Stuhra, że jednym z najważniejszych znamion nowoczesnego świata, gwałtownie rozwijającego się w rytm kolejnych technologicznych rewolucji medialnych, jest

¹ „Pogoda na jutro”, reż. J. Stuhr, scen. J. Stuhr, M. Herba, Polska 2003.

migracja autorytetów – z przestrzeni offline: matka, ojciec w domu, nauczyciel/nauczycielka w szkole czy duchowny w kościele, do przestrzeni online, do rozlicznych mediów, przede wszystkim do Internetu².

Wirtualna Sieć zaanektowała dzisiaj praktycznie wszystkie dziedziny i obszary ludzkiego życia, stając się globalnym medium cyfrowym, pod wpływem którego – jak ujął to Benedykt XVI w orędziu *Norwe technologie, nowe relacje* – „ulegają zmianie podstawowe, modele komunikacji i relacje międzyludzkie (*determinando cambiamenti fondamentali nei modelli di comunicazione e nei rapporti umani*)”, co – dodał papież – jest „szczególnie widoczne wśród ludzi młodych, którzy wychowali się w ścisłym kontakcie z nowymi technikami komunikacji i dobrze się czują w cyfrowym świecie, który z kolei często wydaje się obcy tym z nas, dorosłym, którzy musieli uczyć się rozumieć i doceniać, jakie możliwości komunikacji on stwarza”³. Papieskie orędzie ukazało się w 2009 roku, tymczasem dziewięć lat wcześniej powstała Wikipedia⁴, jedno z tych nowych mediów, które w najbardziej spektakularny sposób przeobrażają nas i naszą rzeczywistość. Ta największa na świecie e-encyklopedia, tworząca społeczność o zasięgu globalnym, opierająca swoje działanie na otwartej współpracy i samoorganizacji, z tysiącami autorów, cieszy się ogromną popularnością i wielkim

² O znaczeniu autorytetu w świecie sztuki J. Stuhr wypowiedział się w tekście *Kilka myśli o autorytecie*, w: J. Jagiełło (red.), *O autorytecie. W poszukiwaniu punktu odniesienia*, Kraków 2008, s. 114–119.

³ Benedykt XVI, *Norwe technologie, nowe relacje. Trzeba rozpowszechniać kulturę szacunku, dialogu i przyjaźni. Orędzie na XLIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/massmedia2009_24012009.html> [dostęp: 15.01.2014]; *Messaggio per la XLIII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali „Nuove tecnologie, nuove relazioni. Promuovere una cultura di rispetto, di dialogo, di amicizia”*, <http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20090124_43rd-world-communications-day.html> [dostęp: 12.10.2017].

⁴ O Wikipedii zob.: The Editors of Encyclopaedia Britannica, *Wikipedia Encyclopedia*, <<https://www.britannica.com/topic/Wikipedia>> [dostęp: 10.09.2017]; Ph. Ayers, B. Yates, Ch. Matthews, *How Wikipedia Works: And How You Can Be a Part of It*, San Francisco 2008; P. Lewinson, *Norwe nowe media*, przeł. M. Zawadzka, Kraków 2010, s. 136–158; A. Tereszkievicz, *Genre Analysis on Online Encyclopedias. The Case of Wikipedia*, Kraków 2010, s. 29–39; J.M. Reagle, *Good Faith Collaboration: The Culture of Wikipedia*, Cambridge–London 2010; D. Jermielniak, *Życie wirtualnych dzikich. Netnografia Wikipedii, największego projektu współtworzonego przez ludzi*, przeł. W. Pędzich, Warszawa 2013; P. Fichman, N. Hara (red.), *Global Wikipedia: International and Cross-Cultural Issues in Online Collaboration*, Lanham 2014.

autorytetem jako źródło informacji. Wystarczy powiedzieć, że polską wersję Wikipedii w 2016 roku każdego dnia odwiedziło średnio 1,1 mln internautów, a wynik ten plasował ją na dziesiątym miejscu wśród wszystkich odwiedzanych przez Polaków stron Sieci⁵. Sytuacja ta każe pytać o stosunek do tego medium Kościoła i jego autorytetów nauczania, biskupów, tworzących Urząd Nauczycielski Kościoła, a następnie – na mocy święceń lub misji kanonicznej – prezbiterów, diakonów, teologów/teologów czy katechetów/katechetek.

Pytanie to tylko z pozoru zda się łatwe – specyfika Wikipedii stanowi dla Kościoła prawdziwe wyzwanie, rodzi problemy wcześniej raczej nieznanne czy nieprzeczuwane. W niniejszych rozważaniach pytam o te problemy, z góry przyznając, że odpowiedź ma tu charakter bardzo wstępny i rudymetarny, a właściwie jest wyłącznie próbą pogłębienia samego tego pytania, szczególnie w perspektywie funkcjonowania autorytetu nauczania w Kościele. Wypada dodać na wstępie, że zadania tego nie ułatwia fakt, iż – jak pisze Pauline Hope Cheong: „Studiów skupiających się na autorytecie religijnym online jest niewiele w porównaniu ze studiami koncentrującymi się na religijnej wspólnoty i tożsamości”⁶.

Nie całkiem prawda

O autorytecie Wikipedii przekonuję się na co dzień, spotykając rzęszce dalszych i bliższych znajomych, którzy szukając informacji zwykle zaczynają (i często kończą) na tej e-encyklopedii. Medium to można znaleźć nawet (coraz częściej) w pracach naukowych, i to nie tylko jako przedmiot badań, lecz także jako naukowo wiarygodne źródło i nieprzebrany rezerwuar rzetelnych argumentów, cytatów, definicji, myśli. „Wielu osobom trudno wyobrazić sobie pracę bez Wikipedii [...], to właśnie od niej studenci, naukowcy, czy inni użytkownicy Internetu zaczynają poszukiwania informacji na interesujący ich temat”⁷. Zdarzają się rozprawy naukowe, w których na przykład stanowiska

⁵ *Strony internetowe najczęściej odwiedzane przez internautów*, <<https://www.gemius.pl/wydawcy-aktualnosci/top20-stron-www-ostatniego-tygodnia.html>> (brak nazwiska autora) [dostęp: 10.09.2017].

⁶ P.H. Cheong, *Authority*, w: H. Campbell (red.), *Digital Religion. Understanding Religious Practice in New Media Worlds*, London – New York 2013, s. 73.

⁷ Z wypowiedzi profesor Uniwersytetu Warszawskiego dr hab. Beaty Glinki na temat książki Dariusza Jemielniaka, *Życie wirtualnych dzikich*, dz. cyt., strona przedwstępna.

i wypowiedzi wielkich czy największych autorytetów mądrości i nauki prezentuje się i przytacza z pomocą tylko Wikipedii⁸.

Procesowi internetowej migracji autorytetów – co ważniejsze – towarzyszą znaczące zmiany w pojmowaniu i przeżywaniu tego, czym autorytet jest i jak funkcjonuje. W tradycyjnej jego wizji kluczową rolę odgrywają wartości. Władysław Stróżewski pisze:

Wydaje się, że chodzi tu przede wszystkim o dwie wartości moralne: prawdę i odpowiedzialność. Pierwsza przejawia się w wypowiedziach sądach: autorytetem nie tylko nie może być ktoś, kto kłamie, ale nie może być nim nikt, kto prawdę nie żyje. [...] Z tym właśnie idzie w parze poczucie odpowiedzialności: odpowiedzialności za głoszoną prawdę i za tych, którzy na nią czekają⁹.

A jak obie te wartości mają się w Wikipedii? Otóż, oficjalnie obowiązuje w niej zasada, zgodnie z którą wartości te zasadniczo... nie mają dla tego medium większej wartości. Na jej informacyjnej stronie, która przedstawia tożsamość społeczności wikipedystów, czytamy:

Członkiem [tej] społeczności można stać się, nie podając obszernych i całkowitych prawdziwych informacji o samym sobie (w przeciwieństwie np. do Facebooka czy Google, Wikipedia nie wymaga podawania żadnych informacji). Szczegółowe strony opisujące wikipedystów, zebrane w pionowej belce nawigacyjnej na górze po prawej, podają jedynie te informacje o tych

⁸ *Ad experimentum* wpisałem do wyszukiwarki Google'a frazę: „Wikipedia źródło wiedzy i mądrości, PDF”. W odpowiedzi trzeci w kolejności link poprowadził mnie do rozprawy naukowej znajdującej się na stronie Głównego Urzędu Statystycznego: B. Stefanowicz, *Informacja. Wiedza. Mądrość*, „Biblioteka Wiadomości Statystycznych” 2013, t. 66. W pracy tej korzysta się z artykułów Wikipedii lub Wikicytatów na stronach (m.in.): 59 (prezentacja jednego z poglądów Platona), 74 (pogląd Francisca Bacona), 93-94 (wikipedowskie określenie mądrości zaczyna szereg określeń filozoficznych, Sokratesa, Arystotelesa, Tomasza z Akwinu czy Kanta), 115 (za Wikipedią cytuje się psychologiczne pojęcie wiary); stat.gov.pl/download/cps/rde/xbcr/.../OZ_Informacja_Wiedza_Madros_180413.pdf [dostęp: 29.08.2017].

⁹ W. Stróżewski, *Mała fenomenologia autorytetu*, w: *W kręgu wartości*, Kraków 1992, s. 29. Ten sam tekst ukazał się również w: J. Jagiełło (red.), *O autorytecie*, dz. cyt., s. 107-113.

wikipedystach, którzy postanowili coś [podkreślenia moje – J. M.] o sobie napisać na tamtych stronach¹⁰.

Zgodnie z tą zasadą – nazwijmy ją regułą nie całkiem prawdziwej tożsamości – autorom tej e-encyklopedii, przedstawiającym się na jej stronach, wolno napisać o sobie coś-nie-całkiem-prawdziwego, może to być zatem prawda, ale również półprawda, trochę prawdy albo nieprawda, mogą skłamać lub coś zmyślić, mogą też o sobie milczeć – i w takim prawdziwym, półprawdziwym, nieprawdziwym, kłamliwym, zmyślonym czy milczącym przebraniu redagować hasła. Wydaje się, że w wirtualnych społecznościach, takich jak Wikipedia, opierających się na otwartej współpracy, egalitarnych z płaską strukturą o zdecentralizowanej władzy, z nieopłacanymi członkami, od których nie wymaga się profesjonalizmu i kompetencji i którzy pozostają ze sobą w relacji (zasadniczo) wyłącznie *via* Internet, z wykluczeniem bezpośrednich kontaktów „na żywo”, reguła nie całkiem prawdziwej tożsamości jest przejawem antropologiczno-etycznego i organizacyjnego realizmu (za oczywiste przyjmuje się, że autorzy haseł i tak nie będą ujawniać swojej prawdziwej tożsamości), który stoi na straży a u t o r y t e t u tych mediów w świecie wirtualnym, bo służy obronie ich wiarygodności, a ostatecznie budowaniu zaufania po stronie internautów.

W Wikipedii sprawa zaufania odgrywa rolę kluczową. Aby nie stracić go w oczach użytkowników, jej społeczność nawet w chwilach kryzysów zaufania, które nieraz nawiedzają to medium, nigdy nie posunęła się do tego, by wprowadzić mechanizmy kontroli tożsamości swoich autorów. Dla niej najważniejszym lekarstwem na takie kryzysy są i pozostaną zasady ich anonimowości i nie całkiem prawdziwej tożsamości. W końcu użytkownik Internetu, któremu w nowoczesnym świecie zwykle zależy na szybkim dostępie do konkretnej informacji, co gwarantuje mu szybka w działaniu i dostępie Wikipedia, nie znając tożsamości i kompetencji autorów konkretnych haseł, może założyć, że akurat ci, a nawet wszyscy są wybitnymi, a w najgorszym razie dobrymi znawcami rzeczy.

¹⁰ *Kim są wikipedyści*, w: Wikipedia, *Wikipedia: Społeczność wikipedystów*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Spo%C5%82eczno%C5%9B%C4%87_wikipedyst%C3%B3w> [dostęp: 28.08.2017].

Popkulturowa e-encyklopedia

Mając na uwadze obowiązujące w Wikipedii zasady anonimowości i nie całkiem prawdziwych danych o jej autorach, może dziwić, że na swoich stronach umieszcza ona statystyczne informacje właśnie o ich tożsamości. Jaką bowiem wartość poznawczą mogą one mieć, jeśli *in principio* nie muszą być prawdziwe czy też nie są całkiem prawdziwe? Zresztą na autoprezentacyjnych statystycznych stronach Wikipedii można natknąć się i na taką oto uwagę: „Od kilku lat obserwuje się niską popularność tych stron [z informacjami o tożsamości autorów], w związku z czym nie tylko są fragmentaryczne, ale także niezbyt aktualne”¹¹. Słowa te są co najmniej kuriozalne, zważywszy na fakt, że uaktualnianie autoprezentacji wikipedystów w tym medium *de iure* może polegać na dostarczaniu informacji nie całkiem prawdziwych lub nieprawdziwych.

Z drugiej strony wypada, jak sędzę, ufać Wikipedii, gdy zapewnia, że owe informacyjno-statystyczne strony nie cieszą się popularnością wśród jej użytkowników, w co tym łatwiej przychodzi mi uwierzyć, iż większość moich znajomych, którzy należą do admiratorów, a nawet apologetów największej e-encyklopedii świata, właściwie nie zagląda na jej strony „statystyczne” i wykładające zasady jej działania. Prawdziwe to czy nieprawdziwe autoinformacje o wikipedystach, ujawnienie przynajmniej jednej z nich robi wielkie wrażenie na tych znajomych: dane o wykształceniu polskich wikiautorów. Okazuje się zatem, że – jeśli wierzyć zamieszczonym danym – wśród autorów haseł tego medium w 2014 roku (ostatnia statystyka w czasie powstawania niniejszego artykułu) można znaleźć dzieci szkół podstawowych (najniżej z klasy trzeciej), osoby wyłącznie z wykształceniem podstawowym, uczniów gimnazjum, osoby z wykształceniem ograniczającym się do gimnazjalnego – łącznie 148 autorów, to znaczy 13,5% wszystkich tych, „którzy postanowili coś o sobie napisać na tamtych stronach”. Grono to jest o 6,7% liczniejsze niż razem wzięci samodzielni pracownicy naukowi i doktorzy, których było 75¹².

¹¹ *Kim są wikipedyści*, art. cyt.

¹² Jak ujął to Jimmy Wales, założyciel Wikipedii, mając na uwadze tożsamość redaktorów tego medium: „Dla mnie kluczową rzeczą jest właściwa definicja. Nie jest dla mnie ważne, czy jest to dzieciak ze średniej szkoły, czy profesor z Harvardu” (cyt. za: A. Keen, *Kult amatora: jak internet niszczy kulturę*, przeł. M. Bernatowicz, K. Topolska-Ghariani, Warszawa 2007, s. 56). Większość

Struktura wykształcenia polskich wikipedystów w 2014 roku (N=1099)

Poziom wykształcenia	Zdobywający wykształcenie /Otwarte przewody	Przerwana edukacja	Ukończony poziom edukacji /nadany tytuł naukowy
Szkoła podstawowa	27	–	7
Gimnazjum	97	–	17
Zasadnicza Szkoła Zawodowa	–	–	2
Technikum	13	–	20
Liceum	97	–	32
Szkoła policealna	2	–	8
Studia licencjackie	74	–	33
Studia inżynierskie	42	–	39
Studia magisterskie	110	18	285
Studia podyplomowe	10	–	44
Doktoraty	47	–	58
Habilitacje	–	–	11
Profesorowie tytularni (tzw. „belwederscy”)			6

Źródło: Wikipedia, *Wikipedyści według wykształcenia*, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedy%C5%9Bci_wed%C5%82ug_wykszta%C5%82cienia> [dostęp: 30.08.2017].

Co do tożsamości autorów Wikipedii zatem z zasady nic nie jest pewne, z wyjątkiem tego, że – jak piszą Adele Santana i Donny J. Wood – „nie muszą [oni] ponosić moralnej odpowiedzialności, ponieważ w ich wypadku nie ma miejsca na jakąkolwiek odpowiedzialność – [wszak] nie spoczywa na nich konieczność ponoszenia konsekwencji za własne czyny”¹³. Konstatacja ta byłaby poważną (krytyczną) oceną etyki Wikipedii, gdyby medium to, roszcząc sobie pretensje do rzetelności i wiarygodności, przynależało do kultury naukowej, tymczasem – stawiam tezę – jest ono częścią nie uniwersum nauki, ale świata kultury popularnej. Wikipedia to szczególnie rodzaj

wikipedystów (zgodnie z danymi Wikipedii) mają stanowić osoby, które robiły lub ukończyły studia magisterskie – 395 (35,9%).

¹³ A. Santana, D.J. Wood, *Transparency and Social Responsibility Issues for Wikipedia*, „Ethics and Information Technology” 2009, nr 2, s. 143. Autorki te dodają: „Full transparency of access and production processes would certainly help to solve some of the problems Wikipedia generates” (tamże).

tej kultury (co samo w sobie przecież nie jest niczym złym), a konstatacja ta odnosi się nie tylko do ogromnej liczby haseł zajmujących się produkcją i tworam popkultury¹⁴. I dla diagnozy tej nic po tym, że wśród autorów haseł w Wikipedii można natknąć się na naukowca, że w Wikipedii można znaleźć hasła opracowane starannie, że eksperci na łamach tego czy innego pisma naukowego, jak „Nature”, publikują raporty, iż pod tym czy innym względem Wikipedia „jest lepsza” niż *Britannica* czy „idzie łeb w łeb” z *Britannicą* itd.¹⁵ Z Wikipedią jest jak z dobrym popularnym filmem opartym na faktach: możemy mieć w nim starannie odtwarzane wydarzenia historyczne, autentyczne imiona i nazwiska, prawdziwe wypowiedzi, właściwe daty, godziny, minuty itd., ale dane te z natury mieszają się z fikcją, domysłami, przypuszczeniami, błędami, nieautentycznymi postaciami, niewłaściwymi datami, nieodpowiednimi rekwizytami itp.; z owych faktów wybiera się do filmu nie tylko te ważne czy istotne, ale i mniej ważne, a nawet nieistotne i nieważne, ale ciekawe, sensacyjne, kontrowersyjne itp., a całość i poszczególne epizody ujmuje się tak, by czegoś nauczyły, lecz też, i może przede wszystkim, chwytają za serce, trzymały w napięciu, radowały, wzruszały, straszyły, zmuszały do łez itd. Sięgam po znamienne dla problematyki niniejszych rozważań przykład: wikipedowskie hasło *Biskup*¹⁶. Oto kilka z jego licznych „mankamentów” (pomijam tu charakterystyczne dla Wikipedii „grzechy” językowe, stylistyczne czy interpunkcyjne, nawet jeśli znacznie utrudniają lekturę), przy czym „mankamenty” uważam za naturalną, choć wcale nie niezbywalną czy nieusuwalną cechę popkultury. Poważny merytoryczny błąd rzuca się w oczy już w samym spisie treści tego

¹⁴ Co do anglojęzycznej Wikipedii Ben O’Sullivan w 2009 r. notował: „Popular culture of all kinds is massively represented. For example, there are long articles on each of the 144 episodes of American television series *Buffy the Vampire Slayer*, which ran from 1997 to 2003, plus numerous other articles on the actors, the characters and anything else to do with the series. Again the game franchise *Pokemon* has about 500 articles on its fictional characters, and there are 600 different articles devoted to the *Simpsons*” (*Wikipedia: A New Community of Practice?*, New York 2009, s. 81).

¹⁵ Por. J. Giles, *Internet Encyclopaedias Go Head to Head*, „Nature” 2005, nr 438, s. 900–901; J. Hofmokl, A. Tarkowski, *Wikipedia – pospolite ruszenie encyklopedystów. Największa encyklopedia na świecie*, „Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” 2006, nr 3, <http://www.ebib.info/2006/73/hofmokl_tarkowski.php> [dostęp: 30.08.2017].

¹⁶ Wikipedia, *Biskup*, <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Biskup>> [dostęp: 2.09.2017].

hasła, gdzie w punkcie drugim – o biskupie w „Kościele katolickim” (tj. rzymskokatolickim) – omawia się rozumienie biskupa... w starokatolicyzmie, jakby starokatolicyzm był częścią tego Kościoła. A nie jest! Jak wytłumaczyć tak podstawowy, szkolny błąd? Dla jasności dodajmy, że Kościół rzymskokatolicki prowadzi oficjalny dialog ekumeniczny z Kościołami starokatolickimi, reprezentowanymi przez Międzynarodową Starokatolicką Konferencję Biskupów Unii Utrechckiej¹⁷.

Wikipedia swojego *Biskupa* w dużej mierze (niezdarnie) zredagowała na podstawie artykułu pod tym samym tytułem w zasłużonej KUL-owskiej *Encyklopedii katolickiej*, który ma ośmiu autorów¹⁸. Z przypisów do wikipedowskiego opracowania wynika jednak, że hasło to napisał jeden autor – Stanisław Nagy. Ponadto wikipedyści konsekwentnie odsyłają czytelnika do stron w tej encyklopedii, tymczasem wydawnictwo to posługuje się numerami nie stron, ale kolumn (dwie na jednej nienumerowanej stronie).

W Wikipedii znalazło się także miejsce na „biskupa” w Kodeksie prawa kanonicznego (KPK) z 1983 roku. Kodeks ten samemu urzędowi biskupa poświęca ponad 30 kanonów, a słowo to (rzeczownikowo czy przymiotnikowo) pojawia się w nim grubo ponad 800 razy, czyli występuje średnio prawie trzy razy na jednej stronie. Można powiedzieć, że z prawnokanonicznego punktu widzenia Kościół biskupami stoi. Tymczasem Wikipedia sprawie „biskupa” w KPK poświęciła dwa krótkie zdania (nie podając adresu bibliograficznego), które skupiają się na jednej kwestii: „Zgodnie z Kodeksem prawa kanonicznego nie można użyć wobec biskupa przemocy. Kto by się tego dopuścił jest mocą samego prawa obłożony karą interdyktu”¹⁹. Pomijając to, że KPK nie zabrania użycia przemocy wobec biskupa w każdej sytuacji i nie stwierdza, by każde bez wyjątku użycie przemocy wobec niego pociągało za sobą karę interdyktu, do myślenia daje fakt, iż z tego wszystkiego, co KPK mówi o biskupie, tylko przemoc znalazła uznanie

¹⁷ W ramach tego dialogu powstał w 2009 roku dokument ekumeniczny „The Church and Ecclesial Communion – Report of the International Roman Catholic – Old Catholic Dialogue Commission”, <http://www.vatican.va/rom_an_curia/pontifical_councils/chrstuni/vetero-cattolici/rc_pc_chrstuni_doc_20090512_report-church-ecclesial-communion_en.html> [dostęp: 2.09.2017].

¹⁸ S. Nagy, W. Wójcik, W. Müller, J. Klinger, J. Muddiman, W. Gastpary, E. Bałakier, W. Kortański, *Biskup*, w: F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1985, kol. 587–613.

¹⁹ Zachowuję oryginalną pisownię.

Wikipedii. Niekompetentny czytelnik gotów uwierzyć, że kodeks ten nie ma nic innego czy też nic ważniejszego do powiedzenia na temat biskupa. Można odnieść wrażenie, że wikiautor kierował się w tym względzie klasyczną zasadą popkultury, dla której zwykle ważne, a nawet najważniejsze jest to, co mało ważne albo i nieważne, jeśli tylko jest intrygujące, ciekawe, niezwykle i gdy wiąże się z przemocą, przestępstwem, zbrodnią, wedle nie tylko dziennikarskiej maksymy, że *bad news good news* (zła informacja to dobra informacja)²⁰.

Wirtualna zabawa

Podstawowym merytorycznym „mankamentem” hasła *Biskup* w Wikipedii jest milczenie o jednej z trzech fundamentalnych urzędowych funkcji biskupa w katolicyzmie – o jego autorytecie nauczycielskim, czyli misji nauczania, obok dwóch innych fundamentalnych: uświęcania i władzy. Jak ważna to sprawa, wystarczy zajrzeć do Konstytucji dogmatycznej o Kościele Soboru Watykańskiego II:

Biskupi, jako następcy Apostołów, otrzymują od Pana, któremu dana jest wszelka władza na niebie i na ziemi, posłannictwo nauczania wszystkich narodów i głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu, aby wszyscy ludzie przez wiarę, chrzest i wypełnianie przykazań osiągnęli zbawienie [...]. Wśród głównych obowiązków biskupich szczególnie miejsce zajmuje głoszenie Ewangelii. [...] Biskupom nauczającym w komunii z Biskupem Rzymu należy się od wszystkich szacunek jako świadkom Boskiej i katolickiej prawdy; wierni zaś powinni zgadzać się ze zdaniem swojego biskupa w sprawach wiary i moralności, wyrażonym w imieniu Chrystusa, i trwać przy nim w religijnej uległości ducha. [...] Chociaż poszczególni biskupi nie posiadają szczególnego prawa nieomyślności, to jednak głoszą oni nieomyślnie naukę Chrystusową wówczas, gdy nawet będąc rozproszeni po świecie, ale z zachowaniem więzów komunii między sobą i z Następcą Piotra, nauczając autentycznie o sprawach wiary i moralności, dochodzą wspólnie do przekonania, że jakieś zdanie powinno być definitywnie uznane. A zachodzi to w sposób tym bardziej oczywisty wtedy, gdy zebrani na soborze

²⁰ Dla ścisłości wypada dodać, że w KPK mówi się nie o „przemocy”, ale o „przymusie fizycznym”, a to nie to samo, szczególnie z prawnego punktu widzenia.

powszechnym są dla całego Kościoła nauczycielami i sędziami w sprawach wiary i moralności, i orzeczenia ich należy przyjąć z posłuszeństwem wiary²¹.

Na mocy święceń lub misji kanonicznej w autorytecie nauczania Kościoła, konkretyzującym się w biskupach, mogą w jakiś sposób uczestniczyć także prezbiterzy, diakoni, teologowie/teolożki czy katechetki/katecheci, gdy prawdy wiary i doktrynę Kościoła wykładają, tłumaczą, pogłębiają czy rozwijają.

Z merytorycznego punktu widzenia największa na świecie e-encyklopedia – jeśli traktować ją jako encyklopedię w tradycyjnym tego słowa znaczeniu lub jako encyklopedię naukową – grzeszy poważnymi mankamentami, słabościami, błędami i zasadniczo nie jest godna wiary. Marshall Poe, dobrze obeznany z jej tajnikami, słusznie zauważa:

Nie jest to [zawartość tego medium] do końca wiedza eksperta; raczej powszechnie znane informacje (*common knowledge*)²². [...] Jeśli sprawdzisz w Wikipedii hasło dotyczące reaktora jądrowego, nie znajdziesz tu wyjaśnienia encyklopedycznego, a jedynie informacje od osób, które wiedzą coś na temat reaktorów jądrowych i co ich zdaniem zwykli ludzie (*common people*) potrafią zrozumieć. [Wikipedia] stale dezorientuje ludzi. Jej użytkownicy myślą: – No tak, skoro to encyklopedia, to dlaczego nie mogę jej zacytować? A po prostu nie możesz: nie można na niej polegać²³.

Wbrew temu, co twierdzą niektórzy autorzy, Wikipedia nie jest wyrazem merytokracji²⁴, rządów wiedzy merytorycznej, ale demokratyzacji wiedzy, czyli rządów internetowego *populus*, „zwyčajnych” ludzi – internautów użytkowników, których rozliczne i niejednakowe potrzeby duchowe i możliwości intelektualne stały się (oto podstawowy rys kultury popularnej) zasadą, miarą i celem Wikipedii, jak też jej autorów, którzy mogą mieć podobne potrzeby duchowe i możliwości intelektualne. Demokratyzacja wiedzy jest jednym z mechanizmów

²¹ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele, nr 24–25, w: *Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002.

²² *Common knowledge* – „zwykła wiedza”, „pospolita wiedza” – por. A. Keen, *The Cult of the Amateur: How Today's Internet Is Killing our Culture*, New York 2007, s. 39.

²³ Cyt. za: tenże, *Kult amatora: jak internet niszczy kulturę*, dz. cyt., s. 55.

²⁴ Zob. D. Jemielniak, *Życie wirtualnych dzikich*, dz. cyt., s. 15–17, 55, 169, 259.

demokratyzacji kultury świata ponowoczesnego, kluczowej dla narodzin, trwania i produkcji/tworzenia właśnie kultury popularnej. W tym kontekście wypada przynajmniej wspomnieć o tym, że największa na świecie e-encyklopedia, jako globalny element popkultury, z ok. 360 milionami osób odwiedzających ją co miesiąc²⁵, stała się także częścią globalnej ekonomii, i to nie tylko przemysłu rozrywkowego. To, że Wikipedia nie zarabia na redagowaniu haseł, nie znaczy, że nikt nie zarabia na Wikipedii. Medium to jest dzisiaj ważnym składnikiem światowego biznesu, szczególnie jako pole dla działalności marketingu i PR, a tym samym utraciło już cechy zwykłej encyklopedyczności²⁶.

Poe trafnie wskazał na jedną z podstawowych cech popkultury, która jest znamieną dla e-encyklopedycznego dorobku Wikipedii: zrozumiałość dla „zwykłych” ludzi. Niemniej jednak chodzi tu o zrozumiałość szczególnego rodzaju, bo niewykluczającą błędów, słabości, niejasności, które – zgodnie z mechanizmami działania tego medium – zasadniczo w nieskończoność mogą podlegać korekcje, poprawie, eliminacji, ale jednocześnie również – co ważniejsze – multiplikacji, powielaniu, nawet mistyfikacji, co stale „zapewnia”, z góry (afirmatywnie) zakładana, niekompetencja wikipedystów, brak profesjonalizmu, a nawet ideologiczne zaślepienie lub zła wola.

Jeden z pięciu wikipedowskich filarów – zasad, na których wspiera się Wikipedia – filar piąty, stwierdza (w wersji angielskiej):

Wikipedia nie ma żadnych mocnych zasad. Wikipedia ma politykę i wytyczne, ale nie są one wyryte w kamieniu; ich zawartość i interpretacja mogą ewoluować w czasie. Zasady i duch znaczą więcej niż literalna dosłowność i czasami udoskonalenie Wikipedii domaga się uczynienia wyjątku. Działaj śmiało, lecz nie lekkomyślnie,

²⁵ E. Brown, *Working the Crowd: Social Media Marketing for Business*, Swindon 2012, s. 54.

²⁶ Hasło *Józef Majewski* (o mojej skromnej osobie), które ktoś anonimowo umieścił w Wikipedii i które ostatni raz edytowano 16 września 2017 r. o godz. 00:47 (po części zawiera ono informacje zdezaktualizowane i już nieprawdziwe), nie przypomina reklamy mojej osoby czy PR-owskiej laurki, wiadomo jednak, że wiele osób, instytucji czy firm na co dzień dba o to, by w Wikipedii ich wizerunek wyglądał jak najlepiej (Wikipedia, *Józef Majewski*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_Majewski> [dostęp: 17.10.2017]). Zob. M. Grębosz, D. Siuda, G. Szymański, *Social Media Marketing*, Łódź 2016; J.I. Miletsky, *Principles of Internet Marketing: New Tools and Methods for Web Developers*, Boston 2010.

gdy aktualizujesz hasła. Nie dręcz się popełnianymi błędami: każda wcześniejsza wersja jakiejś strony jest zapisywana, tak więc błędy można łatwo poprawiać²⁷.

W wersji polskojęzycznej filar piąty ma znacząco inną postać:

Wikipedia to brak sztywnych reguł. Poza niniejszymi podstawami [pięć filarów] w Wikipedii nie ma sztywnych uregulowań (dopuszczalna jest w drodze konsensu redakcja interpretacji podstaw). Można śmiało modyfikować strony dla samej przyjemności edytowania i choć zmiany powinny mieć jakiś zamierzony cel, to nie jest wymagana od nikogo perfekcja – wszystkie wersje stron są przechowywane i można do nich zawsze wrócić, żadna edycja nie uszkadza trwale zawartości strony. Należy równocześnie pamiętać, że cokolwiek tu zostanie napisane – może zostać zachowane na zawsze²⁸.

Pozostałe cztery filary mają postać:

1. Wikipedia to encyklopedia. Zawiera w sobie hasła (opisywane tematy) na wzór publikowanych w encyklopediach powszechnych, specjalistycznych i różnego rodzaju almanachach. Nie jest miejscem do [...] propagowania swojego światopoglądu, [...] zamieszczenia własnych opinii, argumentów i doświadczeń osobistych [...].
2. Wikipedia to neutralny punkt widzenia. Artykuły nie wspierają żadnego określonego punktu widzenia. [...]
3. Wikipedia to wolny zbiór wiedzy. Wszyscy autorzy Wikipedii udostępniają czytelnikom swoją twórczość na wolnych licencjach. [...]
4. Wikipedia to przestrzeganie netykiety. Uczestnictwo w tworzeniu artykułów to również szacunek wobec innych autorów Wikipedii, kulturalne zachowywanie się [...]²⁹.

²⁷ “Wikipedia has no firm rules. Wikipedia has policies and guidelines, but they are not carved in stone; their content and interpretation can evolve over time. The principles and spirit matter more than literal wording, and sometimes improving Wikipedia requires making exceptions. Be bold but not reckless in updating articles. And do not agonize over making mistakes: every past version of a page is saved, so mistakes can be easily corrected” (Wikipedia, *Wikipedia: Five Pillars*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Five_pillars> [dostęp: 1.10.2017].

²⁸ Wikipedia pl, *Wikipedia: pięć filarów*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Pi%C4%99%C4%87_filar%C3%B3w> [dostęp: 1.10.2017].

²⁹ Tamże.

Brak sztywnych czy mocnych zasad w Wikipedii należy pojmować tak radykalnie, jak się tylko da – po możliwość ignorowania wszystkich zasad tego medium – co zostało wyłożone w wersji anglojęzycznej: *If a rule prevents you from improving or maintaining Wikipedia, ignore it* (podkreśl. w oryginale); z kolei w wersji polskojęzycznej: „Jeżeli zasady Wikipedii nie pozwalają na podniesienie jej jakości, można je zignorować [podkreśl. w oryginale]”³⁰. Wikipedowskie zasady braku mocnych/sztywnych zasad i możliwości ignorowania wszystkich zasad pokazują, że Wikipedia zakłada, iż od jej autorów nikt nie może wymagać kompetencji i profesjonalizmu, zgodnego z rzeczywistością relacjonowania wydarzeń, spraw i wypowiedzi, zgodnego z prawdą prezentowania poglądów, stanowisk, dokumentów i wiedzy, jak też moralnej odpowiedzialności za treść zredagowanych materiałów. To dlatego pod każdym hasłem w polskojęzycznej wersji znajduje się uwaga: „Korzystasz z Wikipedii tylko na własną odpowiedzialność”. Kiedy klikniemy na tę uwagę, możemy przeczytać komentarz o treści raczej nieznanej wielkim rzeszom admiratorów i apologetów tego medium, w tym naukowcom, którzy korzystają z niego jako wiarygodnego źródła informacji i wiedzy:

Wikipedia jest encyklopedią sieciową tworzoną w otwartym gronie współpracowników, czyli w grupie ochotników i grup wolontariuszy,

³⁰ Wikipedia, *Ignore All Rules*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Ignore_all_rules> [dostęp: 1.10.2017]); Wikipedia, *Wikipedia: Ignoruj wszystkie zasady*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Ignoruj_wszystkie_zasady> [dostęp: 1.10.2017]. Mimo zasady ignorowania wszystkich zasad, w rzeczywistości bieżąca działalność autorów Wikipedii obwarowana jest wieloma regułami, które – jak to w zabawie – należy dobrowolnie zaakceptować i bezwarunkowo przestrzegać. Dariusz Jemielniak w książce *Życie wirtualnych dzikich* notuje: „Aktualnie [na rok 2012] w angielskiej Wikipedii obowiązuje ponad 50 oficjalnych zasad, zaś w polskojęzycznej wersji – prawie 40. Jak na organizację ochotniczą, liczba zasad, nawet tych najważniejszych, jest przytłaczająca. Regulują one szeroki zakres aspektów życia Wikipedii – od sposobów dyskusowania nad encyklopedycznością książek czy ludzi nadal żyjących przez zasady cywilizowanej wymiany zdań, dozwolonych w Wikipedii nazw konta użytkownika, tego, jak należy traktować użytkowników korzystających z otwartych serwerów pośredniczących (*open proxy*), do np. tego, jak obsługiwać boty (programy, których zadaniem jest wykonywanie prostych, automatycznych edycji). Chcąc umieścić całość zasad w odpowiedniej perspektywie, należy stwierdzić, że w październiku 2012 roku liczba słów, w których zawarto oficjalne zasady angielskiej Wikipedii była bliska 150 tysiącom, co jest liczbą o 50% większą niż objętość niniejszej książki [376 stron]. Oficjalne zasady Wikipedii to jedynie czubek góry lodowej” (D. Jemielniak, *Życie wirtualnych dzikich*, dz. cyt., s. 147).

wspólnie zbierających ludzką wiedzę. Przyjęte założenia pozwalają każdej osobie dysponującej połączeniem z Internetem na zmienianie treści Wikipedii. Należy jednak zakładać, że zamieszczone w projekcie treści nie zostały przejrane przez osoby kompetentne w poszczególnych dziedzinach wiedzy i że mogą one nie stanowić kompletnej, dokładnej czy rzetelnej informacji. Nie oznacza to, że w Wikipedii nie da się znaleźć wartościowych i dokładnych informacji – w wielu przypadkach Wikipedia zamieszcza materiały dobrej jakości. Wikipedia jednak nie udziela gwarancji co do jakości zawartych w niej treści [podkreśl. – J.M.]³¹.

Największa na świecie e-encyklopedia zatem z założenia funkcjonuje nie tylko poza dobrem i złem (nieponoszenie odpowiedzialności za swoją działalność), ale także poza prawdą i fałszem.

„Bez-zasadne” zasady Wikipedii wyznaczają ramy szczególnego rodzaju czaso-przestrzeni działalności w Internecie, granice swoistego wirtualnego świata, który przypomina wielki, ogromny, bo wręcz globalny plac... zabaw, zjawiska jakże znamienne, charakterystycznego i właściwego dla współczesnego konsumpcyjnego społeczeństwa Zachodu³². Być może „zabawa” jest tym słowem, które najlepiej, a przynajmniej trafnie oddaje charakter i sens reguł popkulturowej Wikipedii.

Chociaż Johan Huizinga, antropolog z Niderlandów, swoje studium *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury* pisał w czasach, gdy nikomu nie śniło się istnienie Wikipedii, to jednak jego definicję zabawy z powodzeniem można odnieść do tego medium:

Z uwagi na formę można [...] nazwać zabawę czynnością swobodną, którą odczuwa się jako [...] pozostającą poza zwykłym życiem, a która mimo to może całkowicie zaabsorbować grającego; czynnością, z którą nie łączy się żaden interes materialny, przez którą żadnej nie można osiągnąć korzyści, która dokonuje się w obrębie własnego określonego czasu i własnej określonej

³¹ Wikipedia, *Wikipedia nie udziela gwarancji na zamieszczone w niej informacje*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Korzystasz_z_Wikipedii_tylko_na_w%C5%82asn%C4%85_odpowiedzialno%C5%9B%C4%87> [dostęp: 9.10.2017].

³² O zjawisku zabawy w świecie współczesnego Zachodu zob.: R. Kantor, T. Paleczny, M. Banaszekiewicz (red.), *Wąż w rajcu. Zabawa w społeczeństwie konsumpcyjnym*, Kraków 2011; R. Kantor, *Zabawa w dobie społeczeństwa konsumpcyjnego: Szkice o ludzkiej, ludzkości i powadze, a w istocie o jej braku*, Kraków 2013.

przestrzeni; czynnością przebiegającą w pewnym określonym porządku według określonych reguł i powołującą do życia związki społeczne, które ze swej strony chętnie otaczają się tajemnicą [...]”³³.

W innym miejscu tego samego studium Huizinga prezentuje krótszą definicję zabawy, która także dobrze odnosi się do Wikipedii:

Zabawa jest dobrowolną czynnością lub zajęciem, dokonywanym w pewnych ustalonych granicach czasu i przestrzeni według dobrowolnie przyjętych, lecz bezwarunkowo obowiązujących reguł, jest celem sama w sobie, towarzyszy jej uczucie napięcia i radości oraz świadomość „odmienności” od „zwyčajnego życia”³⁴.

Stawiam tezę, że Wikipedia jest zabawą, chociaż niewątpliwie jest to zabawa wyjątkowa, jedyna w swoim rodzaju – jako globalna przestrzeń i czas swobodnej działalności wielotysięcznej rzeszy użytkowników Internetu, tworzących zhierarchizowaną społeczność, okrytą tajemnicą anonimowości swoich członków, z wirtualnymi rytuałami, w tym takimi, które nie mają charakteru publicznego, należąca do czasoprzestrzeni nie z tego zwykłego świata/życia, bo do czasoprzestrzeni wirtualnej, niecielesnej, można rzec: duchowej, do której się dostaje czy wnika po to, by darmo i w darze kreślić słowa „wiedzy” i „mądrości”, odgraniczając się od świata codziennej krzątaniny i, przede wszystkim, od odpowiedzialności moralnej. Wikipedia – jako zabawa – kieruje się konkretnymi obligatoryjnymi zasadami, włącznie z zasadą ignorowania wszystkich zasad, która w największym stopniu decyduje o ludzkiej specyfice tego medium, ponieważ w głównej mierze dzięki niej może ono – jak to zabawa – funkcjonować poza prawdą i fałszem oraz poza dobrem i złem. Jak pisał Huizinga:

Zabawa istnieje poza dysjunkcją „mądrość–głupota”, ale tak samo poza dysjunkcją „prawda–nieprawda” bądź też „dobro–zło”. I mimo że zabawa jest zajęciem duchowym, nie ma, jako taka, żadnej funkcji moralnej, nie jest ani cnotą, ani grzechem³⁵.

³³ J. Huizinga, *„Homo ludens”. Zabawa jako źródło kultury*, przeł. M. Kurecka, W. Wirpsza, Warszawa 2007, s. 29.

³⁴ Tamże, s. 51–52.

³⁵ Tamże, s. 19.

Redagowaniu haseł w Wikipedii towarzyszą – jak to w zabawie – rozliczne emocjonalne napięcia, jak zdenerwowanie, lęk, smutek, złość, satysfakcja, radość itp., w szczególny sposób ujawniające się wtedy, kiedy w redagowanie konkretnego artykułu włączają się inni wikipedyści, posiadający różne poglądy, różną znajomość rzeczy, różne gusta estetyczne, różne upodobania czy też reprezentujący różne, nawet skrajne opcje ideologiczne, światopoglądowe, polityczne czy religijne – i kiedy zawiązują się między nimi bardziej lub mniej gorące dyskusje, debaty, spory, kontrowersje, kłótnie, konflikty i walki co do miejsca lub znaczenia konkretnych słów, fraz, fragmentów, spraw, kwestii, nawet całych haseł itp. Zapis takich dyskusji, kontrowersji czy walk można znaleźć na stronach Wikipedii, gdzie jednak nie muszą trafiać wszystkie ich odsłony, bo ich część – zgodnie z zaleceniem Wikipedii – może odbyć się poza jej granicami³⁶. Według badań, najgorętsze spory, przegradzające się w autentyczne kontrowersje czy konflikty, dotyczą takich dziedzin, jak: 1. polityka (politycy, partie polityczne, ruchy i ideologie polityczne itp.) – 25% z tysiąca najbardziej kontrowersyjnych artykułów napisanych w dziesięciu różnych językach³⁷; 2. geografia (lokalizacje, kraje, miasta, miejscowości itp.) – 17%; 3. religia (doktryny, wierzenia, kultury itp.) – 15%; 4. historia (wydarzenia historyczne, postaci historyczne) – 9%; 5. seksualność (płeć biologiczna i płeć kulturowa, zdrowie, rasa) – 7%; 6. nauka (wiedza naukowa, technologie, Internet itp.) – 7%; 7. sport (kluby sportowe, sportowcy, wydarzenia sportowe) – 6%; 8. literatura (książki, czasopisma, dziennikarze, autorzy, gazety itp.) – 4%; 9. filmy (kino, kanały telewizyjne, seriale telewizyjne, sztuki teatralne, aktorzy, reżyserzy itp.) – 4%; 10. muzyka (piosenki, piosenkarze, gatunki muzyczne, wydarzenia muzyczne) – 3%.

³⁶ W „Poradniku autora Wikipedii” można przeczytać: „Jeżeli wokół jakiegoś zagadnienia toczy się między Tobą a innym wikipedystą dyskusja przez dłuższy czas, osoby obserwujące ostatnie zmiany bardzo łatwo zauważą tego typu spór. W takim przypadku lepiej zaproponuj drugiej osobie prywatną rozmowę poza Wikipedią poprzez pocztę elektroniczną lub komunikatory. W ten sposób szybciej będziecie mogli dojść doładu i nikt też nie będzie wam zakłócał samej dyskusji, czasami mogącej bardzo długo trwać”. (Wikipedia, *Pomoc: poradnik autora Wikipedii*, <https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Pomoc:Poradnik_autora_Wikipedii&oldid=4895576> [dostęp: 11.10.2017]).

³⁷ T. Yasseri, A. Spoerri, M. Graham, J. Kartész, *The Most Controversial Topics in Wikipedia. A Multilingual and Geographical Analysis*, w: P. Fichman, N. Hara (red.), *Global Wikipedia*, dz. cyt., s. 38.

Doktryna w Wikipedii

Wikipedia to zatem największa na świecie e-encyklopedia, rządząca się regułami, które lokują ją po stronie kultury popularnej, nie zaś kultury naukowej czy kultury wysokiej. Medium to szybko stało się jednym z głównych kół zamachowych popkultury na skalę globalną. Jednocześnie Wikipedia jest największym na świecie wirtualnym „placem zabaw”, swoistą, ale autentyczną zabawą, a jako taka ma charakter a-moralny, funkcjonuje poza dobrem i złem, poza prawdą i nieprawdą. Problem jednak w tym, że taka prawda o Wikipedii nie dociera do „zwykłych” i „niezwykłych” użytkowników Internetu, a do tego media, szczególnie dziennikarskie, bardziej lub mniej wyraźnie wspomagane przez niektórych ekspertów, lubią roztaczać wokół Wikipedii aurę naukowej rzetelności i wiarygodności³⁸, czego jednak – i na tym szczególnie polega jej aksjologiczna niejednoznaczność – wikipedyści raczej nie denuncjują.

Wraz z tą konstatacją wracamy do głównego problemu niniejszych rozważań, który teraz można ująć nieco precyzyjniej: czy popkultura i ludyczna Wikipedia, ciesząca się ogromną popularnością i wielkim autorytetem, jednocześnie medium aksjologicznie niejednoznaczne, winna stać się i w jakim stopniu miejscem obecności doktryny Kościoła głoszonej przez katolickie autorytety nauczania, biskupów, księży, katechetki, katechetów, teolożki, teologów?³⁹ Dla odpowiedzi na to pytanie ważne znaczenie ma fakt, że Jan Paweł II dopuszczał korzystanie Kościoła z mediów aksjologicznie niejednoznacznych. W orędziu na XXXV Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, pt. *Rozgłaszajcie to na dachach*, zawarł myśli, których waga usprawiedliwia nieco dłuższy cytat:

³⁸ Umieszczenie słów „Wikipedia Britannica” w wyszukiwarce Google’a prowadzi do 13 200 000 linków, z których gros to kalkujące siebie nawzajem dziennikarskie newsy obnażające „słabości” *Britanniki* w porównaniu z Wikipedią czy też akcentujące rzetelność haseł tej ostatniej, „równą” tej w *Britannie* (charakterystyczne, że po 123 linku wyszukiwarka informuje: „Aby pokazać najbardziej trafne wyniki, pominieliśmy kilka pozycji bardzo podobnych do 123 już wyświetlonych”, <<https://www.google.pl/search?q=Wikipedia,+Britannica&client=firefox-b-ab&dcr=0&ei=opTkWbqfG8Xvasj5jKgE&start=120&sa=N&biw=1366&bih=604>> [dostęp: 16.10.2017].

³⁹ Wagi tego pytania nie pomniejsza ewentualna czy według mojej sprawdzonej wiedzy rzeczywista sytuacja, że część katolickich autorytetów nauczania już może być zaangażowana w działalność Wikipedii czy podobnych społeczności.

Należy koniecznie zadbać o to, aby pośród wielorakich przekazów słyszalne było też słowo Boże. Rozgłaszać wiarę z dachów znaczy dziś rozpowszechniać słowo Jezusa w dynamicznym świecie mediów i za ich pośrednictwem. [...] Głos chrześcijan nigdy nie może zamilknąć, ponieważ Chrystus powierzył nam słowo zbawienia [...]. Wynika stąd, że zaangażowanie Kościoła w szybko rozwijającym się świecie środków przekazu musi być coraz głębsze. Globalna sieć komunikacji poszerza się i z każdym dniem rozbudowuje, media zaś wywierają coraz bardziej widoczny wpływ na kulturę i jej przekaz. Niegdyś media informowały o wydarzeniach, dzisiaj to wydarzenia są często kształtowane w taki sposób, aby odpowiadały potrzebom mediów. Tak więc zależność między rzeczywistością a mediami stała się bardziej złożona, co jest zjawiskiem głęboko dwuznacznym. [...] Świat środków przekazu może się czasem wydawać obojętny czy nawet wrogo usposobiony do chrześcijańskiej wiary i moralności. Wynika to po części stąd, że kultura medialna jest tak głęboko przepojona typowo postmodernistyczną mentalnością, dla której jedyną absolutną prawdą jest ta, iż nie istnieją prawdy absolutne, a gdyby nawet istniały, byłyby niedostępne dla ludzkiego rozumu i tym samym pozbawione znaczenia. W tej perspektywie istotna jest nie tyle prawda, co „wiadomość”: coś, co może wzbudzić zainteresowanie lub rozbawić odbiorców, rodzi nieodpartą pokusę odsunięcia na bok kryteriów prawdy. [...] Choć [...] świat środków przekazu może się czasem wydawać nie do pogodzenia z chrześcijańskim orędziem, stwarza też wyjątkowe możliwości głoszenia zbawczej prawdy Chrystusa całej ludzkiej rodzinie⁴⁰.

Jan Paweł II, pisząc *Rozgłaszajcie to na dachach*, zapewne nie myślał o Wikipedii, która powstała zaledwie dziewięć dni przed podpisaniem tego dokumentu (24 stycznia 2001 r.), niemniej jednak jego charakterystyka współczesnych mediów, w tym aksjologicznie niejednoznacznych, a nawet tych nie do pogodzenia z orędziem chrześcijańskim, lecz mimo to odpowiednich dla orędzia chrześcijańskiego, zda się dobrze

⁴⁰ Jan Paweł II, *Rozgłaszajcie to na dachach: Ewangelia w epoce globalnej komunikacji. Orędzie Ojca Świętego Pawła II na XXXV Świątowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/35_sdssp_24012001.html> [dostęp: 2.09.2017].

odnosić także do tej e-encyklopedii. Czy zatem dzisiaj papież Wojtyła apelowałby do Kościoła, szczególnie do autorytetów nauczania, by włączyli się do społeczności Wikipedii, by prezentować prawdę Ewangelii i orędzie chrześcijańskie? Pozytywną odpowiedź na to pytanie zda się podpowiadać fakt, że kultura popularna nie może być i nie jest obca Kościołowi, wspólnocie wiernych, dla których – podobnie jak dla innych społeczności – stanowi ona dzisiaj podstawowe, wszechogarniające środowisko życiowe. Chrzęścianie razem z niechrześcijanami żyją w niej i na różne sposoby ją współtworzą. Popkultura jest jednym z *loci theologici*, „miejscem teologicznym, przestrzenią, gdzie można spotkać Boga”⁴¹.

Z drugiej strony, pozytywną odpowiedź na pytanie o autorską obecność katolickich autorytetów nauczania w Wikipedii podpowiada także i to, że zasady Wikipedii są na tyle elastyczne, że nie zabraniają jej autorom, by prezentowali swoją prawdziwą tożsamość, by ponosili moralną odpowiedzialność za swoją twórczość, by byli autorami jak najbardziej kompetentnymi i profesjonalistami w konkretnych dziedzinach, by opracowywali hasła zgodnie z prawdą i według najwyższych standardów naukowych. Podobnie nie ma przeciwwskazań, by katolickie autorytety nauczania prezentowały doktrynę Kościoła – jak chcą filary Wikipedii – bez „propagowania swojego światopoglądu”⁴²

⁴¹ A.M. Greeley, *God in Popular Culture*, Chicago 1988, s. 9. Por. C.M. Nanko-Fernández, *Lo Cotidiano as Locus Theologicus*, w: Orlando O. Espin (red.), *The Wiley Blackwell Companion to Latino/a Theology*, Malden – Oxford 2015, s. 28–30. O tych sprawach piszę w artykule: *U źródeł teologii. Tabloidowa kultura popularna a Kościół*, w: R. Jasnos, E. Miśkowiec (red.), *Ponowoczesne przestrzenie oddziaływań wychowawczo-formacyjnych Kościoła i „ziemie niczyje”*, Kraków 2015, s. 210–214.

⁴² „1. Wikipedia to encyklopedia. Zawiera w sobie hasła (opisywane tematy) na wzór publikowanych w encyklopediach powszechnych, specjalistycznych i różnego rodzaju almanachach. Nie jest miejscem do zamieszczania tekstów źródłowych, terminów słownikowych, ogłoszeń, artykułów promocyjnych, wspomnień, propagowania swojego światopoglądu, tworzenia katalogów odsyłaczy ani miejscem, gdzie można umieszczać strony WWW. Nie jest także miejscem do zamieszczania własnych opinii, argumentów i doświadczeń osobistych wszyscy autorzy muszą przestrzegać zasady nieprzedstawiania twórczości własnej (dociekań, badań itp.). Wszyscy autorzy powinni dążyć do precyzji i zgodności ze źródłami. [...] 2. Wikipedia to neutralny punkt widzenia. Artykuły nie wspierają żadnego określonego punktu widzenia. W tematach spornych wymagane jest przedstawienie możliwie wszystkich aspektów w taki sposób, by każdy z nich był opisany rzetelnie i aby czytelnik nie miał wątpliwości, komu należy przypisać określone opinie oraz by żadnemu z tych przekonań nie była

i bezstronnie, tzn. nie traktując tego medium jako pola do misji ewangelizacyjnej⁴³. Kłopot jednak w tym, że zasady Wikipedii również nie gwarantują, by to, co zgodne z prawdą i opracowane według najwyższych standardów, musiało dojść do głosu czy „triumfować” w tym czy innym haśle. Innymi słowy, wkład autorów kompetentnych, np. w sprawach doktryny chrześcijańskiej, może być zupełnie czy częściowo zignorowany w konkretnej edycji artykułu, wszak w Wikipedii nie muszą „zwycięzać” kompetencje, profesjonalizm, znajomość rzeczy czy prawda. Uwaga ta w szczególności dotyczy haseł, które powstają w ogniu dyskusji, sporów, konfliktów, przy czym wiadomo, że problematyka religijna należy do najbardziej kontrowersyjnych w tym medium. Zresztą „zwycięstwo” kompetencji i prawdy może być krótkotrwałe, jednego dnia mogą one „triumfować”, by kolejnego dnia, wraz z nową edycją hasła, doznać „porażki”, przy czym zmiany edycji, nawet wielokrotne, jak uczy życie, mogą się dokonywać w tym medium w ciągu jednego dnia.

Wikipedowskie spory i konflikty przy edytowaniu haseł rozwiązywane są lub kończone z użyciem różnych metod⁴⁴, jak dążenie do wypracowania konsensusu czy przeprowadzenie głosowania (w tym wypadku można proponować różne progi procentowe „za”, np. 80%, 70%, a nawet mniej)⁴⁵, które jednak w żaden sposób nie zapewniają „triumfu” autentycznych kompetencji i prawdy. A co w sytuacjach,

---

przynana jednoznaczna racja. Wsparciem w zachowaniu neutralności jest tworzenie weryfikowalnych treści artykułów na podstawie opublikowanych wiarygodnych źródeł zawsze kiedy to tylko możliwe i unikanie mniej wiarygodnych, zwłaszcza w artykułach na tematy kontrowersyjne. Kiedy wybucha konflikt o zawartość artykułu, należy czasowo zrezygnować z jego edycji po to, aby spokojnie i merytorycznie wypracować jego neutralną treść na przykład na stronie dyskusji tego artykułu. [...]” (Wikipedia pl, *Wikipedia: pięć filarów*, art. cyt.).

⁴³ Warto zauważyć, że akurat dzisiaj, gdy piszę te słowa, zasada bezstronności jest łamana np. w wikipedowskim haśle *Chrześcijaństwo*, gdzie dowiadujemy się, że jest to „monoteistyczna religia objawiona” (Wikipedia, *Chrześcijaństwo*, <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Chrze%C5%9Bcija%C5%84stwo>> [dostęp: 14.10.2017]). Wynika tego, że autor/autorzy tego hasła przyjmuje/przyjmują istnienie Boga, a także prawdę, że Bóg objawia się ludziom. Autor bezstronny napisałby, że chrześcijaństwo to – według jego wyznawców – monoteistyczna religia objawiona.

⁴⁴ Wikipedia, *Wikipedia: rozwiązywanie konfliktów*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Rozwi%C4%85zywanie_konflikt%C3%B3w> [dostęp: 11.10.2017].

⁴⁵ Wikipedia, *Wikipedia: konsensus*, <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Konsensus>> [dostęp: 11.10.2017]; Wikipedia, *Wikipedia: głosowania*, <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:G%C5%82osowania>> [dostęp: 11.10.2017];

w których o konsensusie nie może być mowy, a do tego w rachubę nie wchodzi głosowanie, jak choćby wtedy, gdy „jeden z edytorów okazuje się ukrytym wandalą lub używa kont-pacynek⁴⁶, by przegłosować swoje stanowisko? A jeśli hasło okazuje się na tyle kontrowersyjne, że jest bezustannie kasowane i przywracane – wskutek czego zmienia się bez przerwy, co kilka minut?”⁴⁷ – jakie działania w takiej sytuacji przewiduje Wikipedia? „W takiej sytuacji – pisze Paul Levinson – na arenę wkraczają administratorzy”⁴⁸. Administrator to postać o wyjątkowych uprawnieniach, od której jednak nie wymaga się odpowiednich kompetencji merytorycznych, a która może po pierwsze blokować konta autorów, gdy uzna ich, dajmy na to, za krnąbrnych, albo po drugie – „zabezpieczać” strony lub hasła, by uniemożliwić wprowadzanie do nich zmian (przy okazji konserwując pozostające tam błędy), lub po trzecie, jako specjalny superadministrator (tzw. biurokrata) określać, czy dyskutanci osiągnęli kompromis, wreszcie po czwarte, „przeglądać” artykuły, co – jak informuje Wikipedia – „polega na przeczytaniu tekstu i upewnieniu się, że nie zawiera on oczywistych błędów gramatycznych, technicznych i czy nie zawiera wulgaryzmów. Tekst taki [uwaga! – J.M.] może zawierać błędy merytoryczne, bo przeglądający niekoniecznie będzie ekspertem z danej dziedziny”⁴⁹. Tak to bywa w zabawie, jaką jest Wikipedia, że prawda i rzetelność informacji muszą tym czy innym razem przegrać z troską o czystość gramatyczną i schludność językową albo polec w walce z wandalizmem.

W Wikipedii hasła w dowolnym czasie i z dowolnych przyczyn mogą być poprawiane, uzupełniane, zmieniane (chyba że inaczej zdecydowały „wszechmogący” albo „prawie” wszechmogący administrator), tak że w końcu liczba ich autorów może rosnąć w dziesiątki, setki czy

Wikipedia, *Pomoc: poradnik autora Wikipedii*, art. cyt. O sporach, konfliktach i walkach w Wikipedii zob. np.: P. Levinson, *Nowe nowe media*, dz. cyt., s. 137–147.

⁴⁶ „Pacynką określa się dodatkowe konto użytkownika, którego ktoś może używać do stwarzania pozorów działania innego użytkownika. Generalnie nie należy tworzyć kilku kont. Jeśli zostanie wykryte, że jedna osoba używa kilku kont (co jest bardzo łatwe po numerze IP komputera, z jakiego dokonywane są edycje), np. aby głosować kilkakrotnie w tym samym głosowaniu, to wszystkie takie konta mogą być natychmiastowo zablokowane, a same wielokrotne głosy są oczywiście nieważne” (Wikipedia, *Pomoc: poradnik autora Wikipedii*, art. cyt.).

⁴⁷ P. Levinson, *Nowe nowe media*, dz. cyt., s. 145.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Wikipedia, *Pomoc: poradnik autora Wikipedii*, art. cyt.

wręcz tysiące. Jeden i ten sam artykuł, redagowany w jednym języku, głównie w angielskim, może angażować tysiące anonimowych osób nie tylko różnych kompetencji lub niekompetencji, różnego wykształcenia lub niewykształcenia, różnego wieku, różnych usposobień i temperamentów, różnych dyspozycji psychicznych, różnych potrzeb duchowych i intelektualnych, różnych stanów i ról społecznych, ale także mieszkańców różnych regionów świata, mówiących różnymi językami, a tym samym o różnych kompetencjach językowych w odniesieniu do języka redagowanego hasła, różnego uposażenia kulturowego, kierujących się różnymi nadziejami, wartościami i celami, reprezentujących rozliczne opcje ideologiczne, polityczne i światopoglądy, jak też wyznawców różnych sekt, związków i wspólnot religijnych, religii i Kościołów, do tego w różnej mierze zaangażowanych w życie religijne, różnego wykształcenia teologiczno-religijnego i różnej znajomości rytuałów, liturgii, doktryn i dogmatów swojej i innych religii itd.

Oto kilka znaczących przykładów liczby autorów wybranych wikipedowskich artykułów. Przywoływane już hasło *Biskup* (wersja polskojęzyczna), którego pierwsza edycja ukazała się 8 marca 2006 roku, do 12 września 2017 roku miało 321 różnych edycji, nad którymi pracowało łącznie 193 edytorów, w tym także boty, czyli programy, które automatycznie tworzą hasła lub ingerują w istniejące⁵⁰. Tymczasem wersja angielska hasła *Bishop* w okresie od 18 kwietnia 2003 do 11 października 2017 roku dopracowała się 1923 edycji, angażując 986 edytorów⁵¹. Z kolei artykuł *Chrześcijaństwo* w wersji polskiej liczył 1461 edycji i 590 edytorów, a w wersji angielskiej – odpowiednio – 18 320 i 5271⁵². Dla porównania, angielskie hasło *Jesus*, które zaczęło istnieć 1 sierpnia 2002 roku, 11 października 2017 roku⁵³ angażowało 6962 edytorów, którzy po drodze opracowali 29 609 edycji⁵⁴, będących

⁵⁰ Tamże, *Biskup*, *pl.wikipedia.org. General Statistics*, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/pl.wikipedia.org/Biskup?editorlimit=200>> [dostęp: 12.09.2017].

⁵¹ Tamże, *Bishop*, *en.wikipedia.org*, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/en.wikipedia.org/Bishop>> [dostęp: 11.10.2017].

⁵² Tamże, *Chrześcijaństwo*, *pl.wikipedia.org*, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/pl.wikipedia.org/Chrze%C5%9Bcija%C5%84stwo>> [dostęp: 14.10.2017]; tamże, *Christianity*, *en.wikipedia.org*, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/en.wikipedia.org/Christianity>> [dostęp: 14.10.2017].

⁵³ Tamże, *Jesus*, <<https://en.wikipedia.org/wiki/Jesus>> [dostęp: 15.10.2017].

⁵⁴ Tamże, *Jesus*, *en.wikipedia.org*, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/en.wikipedia.org/Jesus>> [dostęp: 15.10.2017].

(w okresie od 9 grudnia 2005 do 15 października 2017 roku) owocem m.in. przynajmniej 28 916 dyskusji (edycji), prowadzonych łącznie przez 2771 edytorów⁵⁵. Oznacza to, że na każdy dzień istnienia tego hasła w Wikipedii, począwszy od 1 sierpnia 2002 roku, przypada około sześciu edycji hasła, nie licząc dyskusji. Wynika z tego, że nota o dacie dostępu do określonych materiałów w tym medium winna zawierać informację nie tylko o dniu, ale i o godzinie.

Funkcjonowanie Wikipedii, podobnie jak innych społeczności otwartej współpracy, nadzwyczaj wyraźnie pokazuje, jak bardzo skomplikowała się dzisiaj kwestia autorstwa wypowiedzi internetowych, szczególnie wypowiedzi popkulturowych. Przypominają one polisemiczne struktury czy polimorficzne twory, które podlegają bezustannym różnocelowym, wieloaspektowym, wielostronnym, dialektycznym, rozedrganym emocjonalnie, intelektualnie i egzystencjalnie, spolaryzowanym i negocjowanym ideologicznie, politycznie i światopoglądowo przekształceniom i zmianom, które nie muszą prowadzić do udoskonalenia treści i formy artykułów czy też do prawdy. Kwestia autorstwa takich wypowiedzi niewątpliwie ma kapitalne znaczenie, również dla naszej sprawy, nie tu jednak miejsce, by ją roztrząsać. W perspektywie pytania o ewentualną autorską obecność katolickich autorytetów nauczania w powstawaniu takich polimorficznych struktur polisemantycznych, które cieszą się wielkim autorytetem użytkowników Wikipedii, chyba wystarczy powiedzieć, że zasady tego medium nie gwarantują, by postacie edycji konkretnych haseł, powstałych nawet z udziałem katolickich autorytetów nauczania, poprawnie odzwierciedlały treść doktryny Kościoła czy prawdy Ewangelii. Owszem, mogą, ale nie muszą. Wkład i głos kompetentnego katolickiego autora może mieć realny – decydujący czy też bardziej lub mniej zróżnicowany – wpływ na tę czy inną edycję hasła, ale też może być w różnym stopniu ignorowany, okrajany, zagłuszany, torpedowany, niwelowany, odrzucany itp. Warto przy tym pamiętać, że chociaż Wikipedia ma otwarte drzwi dla każdego użytkownika, każdemu umożliwiając współautorstwo haseł, jej mechanizmy i struktury ostatecznie funkcjonują w taki sposób – podkreśla Paul Levinson – że chociaż „wszyscy czytelnicy mogą edytować Wikipedię, badania pokazują, że 90% artykułów wirtualnej encyklopedii zostało napisanych przez

⁵⁵ Tamże, *Talk:Jesus, en.wikipedia.org*, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/en.wikipedia.org/Talk:Jesus>> [dostęp: 15.10.2017].

15% najbardziej aktywnych edytorów [...]. Wynik ten stanowi dowód wrodzonej wady wszystkich procesów demokratycznych, w których – jak w przypadku głosowania – samo prawo uczestnictwa nie jest tożsame z jego realizacją⁵⁶.

Zakończenie

Rozważając sprawę ewentualnego, oficjalnego włączenia się katolickich autorytetów nauczania w działalność Wikipedii i na jej zasadach, nie można zapomnieć, że chociaż medium to nie gwarantuje rzetelności i wiarygodności, to jednak w społeczeństwie cieszy się nie tylko ogromną popularnością, lecz także wielkim autorytetem jako wiarygodne i rzetelne źródło wiedzy encyklopedycznej. I raczej nic nie wskazuje na to, by w tej dziedzinie sytuacja miała ulec zmianie. Liczne użytkowe zalety Wikipedii – jak wygoda, poręczność i podręczność, „przystępny” język, hiperłącza, błyskawicznie prowadzące do „wyjaśnienia” niezrozumiałych słów, obejmowanie wielu i najprzeróżniejszych, jakby wszystkich dziedzin ludzkiej i nie-ludzkiej działalności (od spraw wzniosłych i poważnych, po najbardziej przyziemne i niepoważne), ale również codzienne bardziej lub mniej wielkie lub małe intelektualne czy duchowe potrzeby czytelników, jak też ich głód informacji podanej „zrozumiale”, powiązany (w tym czy innym wypadku) z brakiem sympatii do „nieprzystępnego” świata nauki i „mędrkujących”

⁵⁶ P. Levinson, *Nowe nowe media*, dz. cyt., s. 145. Badacze starają się także o bardziej szczegółowe charakterystyki autorów Wikipedii. W odniesieniu do anglojęzycznej Wikipedii, największej z wszystkich, Dan O’Sullivan pisał: “[...] but it seems likely that a large majority of the leading editors on this Wikipedia have a very specific demographic. By and large, they tend to be male, American, highly computer-literate, and ages in their teens or twenties. Consequently, what interests them is much better covered in the encyclopaedia than are other subject more remote from their interests and education. The geography and history of the United States as compared with that of, say, Africa or China is a case in point” [przypis do tej wypowiedzi: “The space devoted to the glamour model Jordan’s [Katie Price, modelka, piosenkarka – J.M.] breast implants is as long as the entry for the Yi language, spoken by 6.6 million Chinese.” Ben MacIntyre, “The Times”, 21 July 2006] (Wikipedia: *A New Community of Practice?*, dz. cyt., s. 81). Por. A. Halavais, D. Lackaff, *An Analysis of Topical Coverage of Wikipedia*, “Journal of Computer-Mediated Communication” 2008, nr 2, s. 429–440; S.-M. Laaksonen, M. Porttikivi, *Constructing Local Heroes. Collaborative Narratives of Finnish Corporations in Wikipedia*, w: P. Fichman, N. Hara (red.), *Global Wikipedia*, dz. cyt., s. 121–122.

ekspertów naukowych, a przy tym poziom czytelniczey wiedzy i niewiedzy, kompetencji i niekompetencji, powiązanie ze współczesnym kultem szybkości i natychmiastowości, do tego – *last but not least* – faworyzowanie Wikipedii w wyszukiwarkach internetowych (co samo w sobie również daje do medioznawczego myślenia) itd. – wszystko to każe przyjąć, że największa na świecie e-encyklopedia dalej będzie cieszyć się wielkim autorytetem i zaufaniem użytkowników, także wielu chrześcijan, oraz że wielu, jeśli nie większość z nich, w tym niejeden katolik, wciąż właśnie w Wikipedii będzie szukać informacji o małych i wielkich, nieważnych i ważnych sprawach, a tym samym także o sprawach religijnych, w tym o prawdach wiary i doktryny Kościoła.

Internauci zaglądają do największej na świecie e-encyklopedii także dlatego, że jak ludzie „We wszystkich kulturach i epokach [...] zadają sobie te same podstawowe pytania o sens życia: Kim jestem? Skąd przyszedłem i dokąd zmierzam? Dlaczego istnieje zło? Co czeka mnie po tym życiu?”⁵⁷ – tyle że odpowiedzi często już nie szukają u tradycyjnych autorytetów, ale kierują kroki – jak Kinga, nastolatka z filmu Jerzego Stuhra „Pogoda na jutro” – do Internetu, szczególnie do podręcznej i wygodnej Wikipedii. Czy usłyszą tam głos Kościoła, który – jak ujął to Jan Paweł II⁵⁸ – „udziela jedynej w pełni zadowolającej odpowiedzi na najgłębsze pytania ludzkiego serca, głosząc samego Jezusa Chrystusa, który «objawia w pełni człowieka samemu człowiekowi i okazuje mu najwyższe jego powołanie» (*Gaudium et spes*, 22)”? Czy realne niebezpieczeństwo zniekształcenia, a nawet zaprzepaszczenia tej odpowiedzi w wirach i odmętach ludycznych zasad i reguł popkulturowej Wikipedii winno blokować mieszanie się katolickich autorytetów nauczania w jej działalność i autorytet, czy raczej niebezpieczeństwo to należałoby traktować jako wyzwanie, nawet jeśli wyzwanie to niejako w nieskończoność będzie wciąż i stale przyjmować coraz to nowe postaci i kształty? Czyż tej drugiej możliwości nie sugerują odważne słowa papieża Wojtyły, gdy zwracając uwagę na aksjologiczną niejednoznaczność współczesnych mediów, pisał:

Z jednej strony może to prowadzić [jak w wypadku Wikipedii – uwaga J. M.] do zatarcia różnicy między prawdą a złudzeniem; z drugiej jednak może otwierać nieznane dotąd możliwości

⁵⁷ Jan Paweł II, *Rozglaszajcie to na dachach*, art. cyt.

⁵⁸ Tamże.

udostępniania prawdy znacznie liczniejszym grupom ludzi. Kościół winien zadbać o to, aby wykorzystana została ta druga możliwość. [...] świat mediów może czasem jawić się jako środowisko równie nieprzyjazne ewangelizacji jak pogański świat z czasów apostołskich. Ale podobnie jak pierwsi świadkowie Dobrej Nowiny nie cofnęli się w obliczu przeszkód, nie powinni ustąpić także dzisiejsi uczniowie Chrystusa⁵⁹.

Bibliografia

- Ayers Ph., Yates B., Matthews Ch., *How Wikipedia Works: And How You Can Be a Part of It*, No Starch Press, San Francisco 2008.
- Benedykt XVI., *Nuove tecnologie, nuove relazioni. Trzeba rozpowszechniać kulturę szacunku, dialogu i przyjaźni. Orędzie na XLIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/massmedia2009_24012009.html> [dostęp: 15.01.2014].
- Benedetto XVI, *Messaggio per la XLIII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali „Nuove tecnologie, nuove relazioni. Promuovere una cultura di rispetto, di dialogo, di amicizia*, <http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20090124_43rd-world-communications-day.html> [dostęp: 12.10.2017].
- Brown E., *Working the Crowd: Social Media Marketing for Business*, BCS, Swindon 2012.
- Cheong P.H., *Authority*, w: H. Campbell (ed.), *Digital Religion. Understanding Religious Practice in New Media Worlds*, Routledge, London – New York 2013, s. 72–87.
- Fichman P., Hara N. (ed.), *Global Wikipedia: International and Cross-Cultural Issues in Online Collaboration*, Rowman & Littlefield, Lanham 2014.

⁵⁹ Tamże. Warto, by diecezje, dekanaty, parafie, wspólnoty kościelne zagospodarowały liczne rzesze świeckich teologów i teologów, którzy kończą wydziały *sacrae scientiae* na uczelniach kościelnych i świeckich, z roku na rok powiększając społeczność katolickich autorytetów nauczania, autorytetów, które – jak do tej pory – w większości nie znajdują zatrudnienia w Kościele.

- Forbes B.D., *Introduction. Finding Religion in Unexpected Places*, w: B.D. Forbes, J.H. Mahan (red.), *Religion and Popular Culture in America*, University of California Press, Berkeley–Los Angeles–London 2005, s. 1–20.
- Giles J., *Internet Encyclopaedias Go Head to Head*, „Nature” 2005, nr 438, s. 900–901.
- Graham M., Kartész J., Spoerri A., Yasseri T., *The Most Controversial Topics in Wikipedia. A Multilingual and Geographical Analysis*, w: P. Fichman, N. Hara (red.), *Global Wikipedia: International and Cross-Cultural Issues in Online Collaboration*, Rowman & Littlefield, Lanham 2014, s. 25–48.
- Grębosz M., Siuda D., Szymański G., *Social Media Marketing*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2016.
- Greeley A.M., *God in Popular Culture*, Thomas More Press, Chicago 1988.
- Halavais A., Lackaff D., *An Analysis of Topical Coverage of Wikipedia*, „Journal of Computer-Mediated Communication” 2008, nr 2, s. 429–440.
- Hofmolk J., Tarkowski A., *Wikipedia – pospolite ruszenie encyklopedystów. Największa encyklopedia na świecie*, „Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” 2006, nr 3, <http://www.ebib.info/2006/73/hofmolk_tarkowski.php> [dostęp: 30.08.2017].
- Huizinga J., „*Homo ludens*”. *Zabawa jako źródło kultury*, przeł. M. Kurecka, W. Wirpsza, Aletheia, Warszawa 2007.
- Jagiello J. (red.), *O autorytecie. W poszukiwaniu punktu odniesienia*, Znak, Kraków 2008.
- Jan Paweł II, *Rozgłaszajcie to na dachach: Ewangelia w epoce globalnej komunikacji. Orędzie Ojca Świętego Pawła II na XXXV Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/35_sdssp_24012001.html> [dostęp: 2.09.2017].
- Jemielniak D., *Życie wirtualnych dzikich. Netnografia Wikipedii, największego projektu współtworzonego przez ludzi*, przeł. W. Pędzich, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2013.
- Kantor R., Paleczny T., Banaszekiewicz M., *Wąż w rajcu. Zabawa w społeczeństwie konsumpcyjnym*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2011.
- Kantor R., *Zabawa w dobie społeczeństwa konsumpcyjnego: Szkice o ludzkiej, ludzkości i powadze, a w istocie o jej braku*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2013.
- Keen A., *Kult amatora: jak internet niszczy kulturę*, przeł. M. Bernatowicz, K. Topolska-Ghariani, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
- Keen A., *The Cult of the Amateur: How Today's Internet Is Killing our Culture*, Doubleday, New York 2007.
- Laaksonen S.-M., Porttikivi M., *Constructing Local Heroes. Collaborative Narratives of Finnish Corporations in Wikipedia*, w: P. Fichman, N. Hara (red.), *Global Wikipedia*, dz. cyt., s. 119–133.

- Levinson P., *Nowe nowe media*, przeł. M. Zawadzka, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010.
- Majewski J., *U źródeł teologii. Tabloidowa kultura popularna a Kościół*, w: R. Jasnos, E. Miśkowiec (red.), *Ponowoczesne przestrzenie oddziaływań wychowawczo-formacyjnych Kościoła i „ziemie niczyje”*, Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków 2015, s. 193–216.
- Miletsky J.I., *Principles of Internet Marketing: New Tools and Methods for Web Developers*, Course Technology, Boston 2010.
- Nagy S., Klinger J., Gaspary W. i in., *Biskup*, w: F. Gryglewicz, R. Łukaszuk, Z. Sułowski (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1985, kol. 587–613.
- Nanko-Fernández C.M., *Lo Cotidiano as Locus Theologicus*, w: Orlando O. Espín (red.), *The Wiley Blackwell Companion to Latino/a Theology*, Wiley, Malden–Oxford 2015, s. 15–34.
- O’Sullivan D., *Wikipedia: A New Community of Practice?*, Routledge, New York 2009.
- „Pogoda na jutro”, reż. J. Stuhr, scen. J. Stuhr, M. Herba, Polska 2003.
- Reagle J.M., *Good Faith Collaboration: The Culture of Wikipedia*, The MIT Press, Cambridge (MA) – London 2010.
- Santana A., Wood D.J., *Transparency and Social Responsibility Issues for Wikipedia*, „Ethics and Information Technology” 2009, nr 2, s. 133–144, <https://www.researchgate.net/publication/225392848_Transparency_and_social_responsibility_issues_for_Wikipedia> [dostęp: 30.08.2017].
- Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Pallottinum, Poznań 2002.
- Stefanowicz B., *Informacja. Wiedza. Mądrość*, „Biblioteka Wiadomości Statystycznych” 2013, t. 66, stat.gov.pl/download/cps/rde/xbcr/.../OZ_Informacja_Wiedza_Madrosz_180413.pdf [dostęp: 29.08.2017].
- Strony internetowe najczęściej odwiedzane przez internautów*, <<https://www.gemius.pl/wydawcy-aktualnosci/top20-stron-www-ostatniego-tygodnia.html>> (brak nazwiska autora) [dostęp: 10.09.2017].
- Stróżewski W., *Mała fenomenologia autorytetu*, w: J. Jagiełło (red.), *O autorytecie. W poszukiwaniu punktu odniesienia*, Wydawnictwo Znak, Wydział Filozoficzny Papieskiej Akademii Teologicznej, Kraków 2008, s. 107–113.
- Stróżewski W., *W kręgu wartości*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1992.
- Stuhr J., *Kilka myśli o autorytecie*, w: J. Jagiełło (red.), *O autorytecie. W poszukiwaniu punktu odniesienia*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008, s. 114–119.
- Tereszkiewicz A., *Genre Analysis of Online Encyclopedias. The Case of Wikipedia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.
- The Church and Ecclesial Communion: Report of the International Roman Catholic – Old Catholic Dialogue Commission*, <[182](http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/vetero-cattolici/rc_pc_</p>
</div>
<div data-bbox=)

- chrstuni_doc_20090512_report-church-ecclesial-communion_en.html> [dostęp: 2.09.2017].
- The Editors of Encyclopædia Britannica, *Wikipedia Encyclopædia*, <<https://www.britannica.com/topic/Wikipedia>> [dostęp: 10.09.2017].
- Wąsek D., *Nowa wizja zarządzania Kościołem*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2014.
- Wikipedia, *Bishop*, en.wikipedia.org, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/en.wikipedia.org/Bishop>> [dostęp: 11.10.2017].
- Wikipedia, *Biskup*, <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Biskup>> [dostęp: 2.09.2017].
- Wikipedia, *Biskup*, pl.wikipedia.org. General Statistics, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/pl.wikipedia.org/Biskup?editorlimit=200>> [dostęp: 12.09.2017].
- Wikipedia, *Christianity*, en.wikipedia.org, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/en.wikipedia.org/Christianity>> [dostęp: 14.10.2017].
- Wikipedia, *Chrześcijaństwo*, pl.wikipedia.org, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/pl.wikipedia.org/Chrze%C5%9Bcija%C5%84stwo>> [dostęp: 14.10.2017].
- Wikipedia, *Jesus*, en.wikipedia.org, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/en.wikipedia.org/Jesus>> [dostęp: 15.10.2017].
- Wikipedia, *Jesus*, en.wikipedia.org, <<https://xtools.wmflabs.org/articleinfo/en.wikipedia.org/Jesus>> [dostęp: 11.10.2017].
- Wikipedia, *Jesus*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Jesus> [dostęp: 15.10.2017].
- Wikipedia, *Józef Majewski*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_Majewski> (dostęp: 17.10.2017).
- Wikipedia, *Kim są wikipedyści*, w: Wikipedia, *Wikipedia: Społeczność wikipedystów*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Spo%C5%82eczno%C5%9B%C4%87_wikipedyst%C3%B3w> [dostęp: 28.08.2017].
- Wikipedia, *Pomoc: poradnik autora Wikipedii*, <https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Pomoc:Poradnik_autora_Wikipedii&oldid=489557678> [dostęp: 11.10.2017].
- Wikipedia, *Wikipedia nie udziela gwarancji na zamieszczone w niej informacje*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Korzystasz_z_Wikipedii_tylko_na_w%C5%82asn%C4%85_odpowiedzialno%C5%9B%C4%87> [dostęp: 9.10.2017].
- Wikipedia, *Wikipedia: Five Polars*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Five_pillars> [dostęp: 1.10.2017].
- Wikipedia, *Wikipedia: głosowania*, <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:G%C5%82osowania>> [dostęp: 11.10.2017].
- Wikipedia, *Wikipedia: Ignore All Rules*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Ignore_all_rules> [dostęp: 1.10.2017].
- Wikipedia, *Wikipedia: Ignoruj wszystkie zasady*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Ignoruj_wszystkie_zasady> [dostęp: 1.10.2017].
- Wikipedia, *Wikipedia: konsensus*, <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Konsensus>> [dostęp: 11.10.2017].

Wikipedia, *Wikipedia: rozwiązywanie konfliktów*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Rozwi%C4%85zywanie_konflikt%C3%B3w> [dostęp: 11.10.2017].

Wikipedia, *Wikipedyści według wykształcenia*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedy%C5%9Bci_wed%C5%82ug_wykszta%C5%82cienia> [dostęp: 30.08.2017].

ADRES DO KORESPONDENCJI:

Dr hab. Józef Majewski, prof. UG
Uniwersytet Gdański
e-mail: jozef.majewski@ug.edu.pl